

Svein H Gullbekk¹, Anette Sættem¹, Anne Skogsfjord¹ og Håkon Roland¹

Kildekritiske refleksjoner omkring metallsøking og myntfunn:

Må mynthistorien skrives om?

Metal detecting have led to a large increase in coin finds, and the findings increase year by year. Virtually every find before the detectors' entry shows that the Norwegian coins are predominant in finds from the period 1050–1319. However, the detector finds provide different patterns of coin use compared to hoards, church finds, burial finds and single finds. Instead, coin finds recorded by metal detectorists provide an emphasis on foreign coins, especially English sterlings. New patterns of find distribution open up for radical different interpretations of mining, coin circulation and the administration and use of money in Norway during the Middle Ages. The question is whether we can rely on the detector findings as scientific source material.

Innledning

Den enorme økningen i funn gjort av metalldetektorister de siste årene utgjør en del av det internasjonale fenomenet *Citizen Science*, eller kanskje vi heller skal kalle det medborgerarkeologi. Der spesialister og forskere tidligere stod for kunnskapsproduksjonen, er vi nå vitne til en slags nasjonal dugnad der lekmenn bidrar til forskningsresultatene. I denne artikkelen legger vi frem enkelte forhold som vi synes er vanskelige å forklare i relasjon til den empirien som ellers foreligger gjennom numismatiske, arkeologiske og historiske kilder. Vi må være åpne for at detektorfunnene faktisk forteller historier som ellers ikke fremgår av andre funnkategorier og historiske kilder. Nye funn som røkter ved gjeldende oppfatninger som har blitt sementert gjennom tiår med publisering, doktoravhandlinger, utstillinger, foredrag og undervisning, kan være vanskelig å akseptere. Men dersom vi skal ta detektorfunnene alvorlig, må vi komme med forklaringsmodeller som skiller seg fra våre tradisjonelle oppfatninger av norsk mynt- og pengehistorie slik den er presentert i Kolbjørn Skaare (1976), Jon Anders Risvaag (2008), Svein H. Gullbekk (2009), Linn Eikje Ramberg (2017), Svein H. Gullbekk og Anette Sættem (2019). Fordelingen vi finner mellom norske og utenlandske mynter i et samlet funnmateriale, har hittil dannet grunnlag for å hevde at det norske mynt- og pengevesenet var godt organisert og administrert i store deler av høymiddelalderen. Nå viser derimot enkeltfunnene gjort med metalldetektor en overvekt av utenlandsk mynt, og det får konsekvenser for hvordan vi tolker myntvesenets betydning og kongemaktens evne til å organisere myntvesenet og administrere myntomløpet. Om vi innarbeider

Kontakt: Svein Harald Gullbekk, E-post: s.h.gullbekk@khm.uio.no

¹ Kulturhistorisk museum, Universitetet i Oslo

detektorfunnene som empirisk grunnlagsmateriale på lik linje med all annen empiri, vil vi måtte foreta betydelige justeringer i synet på myntomløpet og hvilke mynter som var tilgjengelige. Før vi skriver om den norske mynt- og pengehistorien, er det imidlertid nødvendig å diskutere enkelte premisser som ligger til grunn for senere års detektorfunn.

I tradisjonell forskning har forskningsresultatene blitt kvalitetssikret før de har blitt publisert, men i detektorarkeologien blir funnene publisert fortløpende på sosiale medier og på ulike metallsøkerforeningers egne nettsider. Det betyr at det er umulig å være oppdatert på alle funn, siden det stadig gjøres nye, og fordi det ofte tar en del tid før vi får myntene registrert. Etter å ha arbeidet et par tiår med myntfunn av alle slag har vi nylig utgitt en bok, *Norske myntfunn 1050–1319. Penger, kommunikasjon og fromhetskultur* (Gullbekk og Sættem 2019). Myntfunnene omtalt i denne boken, og også denne artikkelen, er basert på funn gjort til og med 2016. En oppdatert funndistribusjon med funn til og med 2018 ville ikke gitt et vesentlig endret bilde, ut fra preliminnære oversikter.

Katalogen skiller mellom funn som er gjort med metalldetektor i privat regi, detektorfunn gjort som en del av arkeologiske undersøkelser og andre funntyper som tilfeldige enkeltfunn, depotfunn og kirkefunn. Navn på finnerne er utelatt av personvern hensyn, selv om mange av dem, kanskje spesielt i metallsøkermiljøet, er positive til omtale. Etter hvert som katalogen tok form, observerte vi trender i materialet som reiser nye spørsmål omkring funnspredning, funnsammensetning og geografisk fordeling. Basert på funntilfanget fra de senere årenes metallsøkeraktivitet melder det seg nå nye og faglig meget interessante problemstillinger. Noen av dem har vidtgående konsekvenser for bruken av detektorfunn som vitenskapelige kilder. I denne artikkelen tar vi utgangspunkt i funn av norske og utenlandske mynter i norske funn fra perioden 1050–1319. Vi presenterer noen variasjoner vi har observert i innleveringspliktige funn på nasjonalt, regionalt og lokalt nivå, og stiller spørsmålet om det er grunnlag for å anta at enkelte myntfunn blir gjenstand for seleksjon før de blir levert til arkeologiske myndigheter. Problemstillingen berører alvorlige forhold relatert til arkeologisk forvaltning, detektorvirksomhet og kildekritiske forskningsperspektiver.

Overraskende mønstre i sammensetningen av myntfunn

Seriøse detektorister har i en årrekke innlevert viktige funn, og det er ingen tvil om at metallsøking har bidratt vesentlig til økt kunnskap om mynt- og pengeforhold i Norge i førmoderne tid. Nye funn har gitt oss nye og spennende perspektiver på mynt og myntbruk i middelalderens Norge, både når det gjelder funnspredning, funnkontekster og myntomløp. Like sikkert er det at detektormiljøene tidvis har annerledes oppfatninger om kjøreregler og praksis enn det som fremmes av arkeologiske myndigheter (se Gundersen 2019 og Gullbekk og Roland 2016 for lovverk og praksis). Uenigheter om metallsøking lar seg ikke bare spore mellom arkeologer og detektorister, men også innad i de to miljøene (Svensson 2013; Rasmussen 2014; Ravn 2014; Thomas 2014; Maixner 2015; Dobat 2016; Ferguson 2016; Gundersen mfl. 2016).

Myntfunnene kan med omfattende utbredelse, antall funnsteder og muligheter for presise dateringer gi empiriske bidrag til diskusjoner om deres karakter og representativitet i forskjellige deler av samfunnet til forskjellige tider. De samme funnene gir også mulighet til å reise problemstillinger av komparativ art knyttet til metallsøkerfunn sammenlignet med andre myntfunn. Kartleggingsarbeidet og analysene som ble utført i forbindelse med katalo-

giseringen av funn av mynter fra 1050 til 1319 har avdekket nye mønstre i sammensetningen av myntfunn lokalt, regionalt og nasjonalt: Hvorfor er funnene i kirker i dalførene i innlandet og i Indre Sogn gjennomgående eldre enn tilsvarende i Oslofjord-området? Hvordan har det seg at det er gjort færre myntfunn i byene enn i bygdene? Hvorfor er det gjort flere enkeltfunn av norske mynter i Troms enn i Østfold og Vestfold til sammen? Hvorfor er det ikke dokumentert metallsøkerfunn i Sogn og Fjordane når det er funnet over 3000 mynter i ni kirker i samme område? Hvorfor er det funnet så mange flere engelske mynter sammenlignet med norske mynter i Østfold og Vestfold? Hvorfor er det funnet langt færre norske middelaldermynter med metalledetektor i Vestfold enn i Gudbrandsdalen, Ottadalen, på Dovre og i Troms? Hva gjør at detektoristene på Nordkalotten i større grad finner mynter enn detektoristene i Agder-fylkene – for ikke å snakke om i Hedmark og i Akershus? Hva gjør at det ikke er gjort detektorfunn av norske mynter i Bergen og Oslo når disse stedene må ha vært arena for utmynting i stor stil? Hvorfor er det ikke funnet norske mynter i verken Hordaland, Aust-Agder, Vest-Agder, Sogn og Fjordane, Møre og Romsdal eller Nord-Trøndelag? Dessuten synes det klart at detektorfunnene fra flere regioner står i motsetning til det arkeologene ellers finner i samme områder. Slike problemstillinger ble etter hvert så mange og påtregende at tilliten til detektorfunnene som pålitelige kilder i vitenskapelige analyser ble erstattet med tvil: Kan disse funnmønstrene være riktige? Avspeiler empirien middelalderens myntbruk og økonomiske forhold, eller er det strukturelle forhold knyttet til dagens metall-søkervirksomhet og forvaltningspraksis som gir disse overraskende resultatene?

Metallsøking og seleksjon – et omdiskutert fenomen

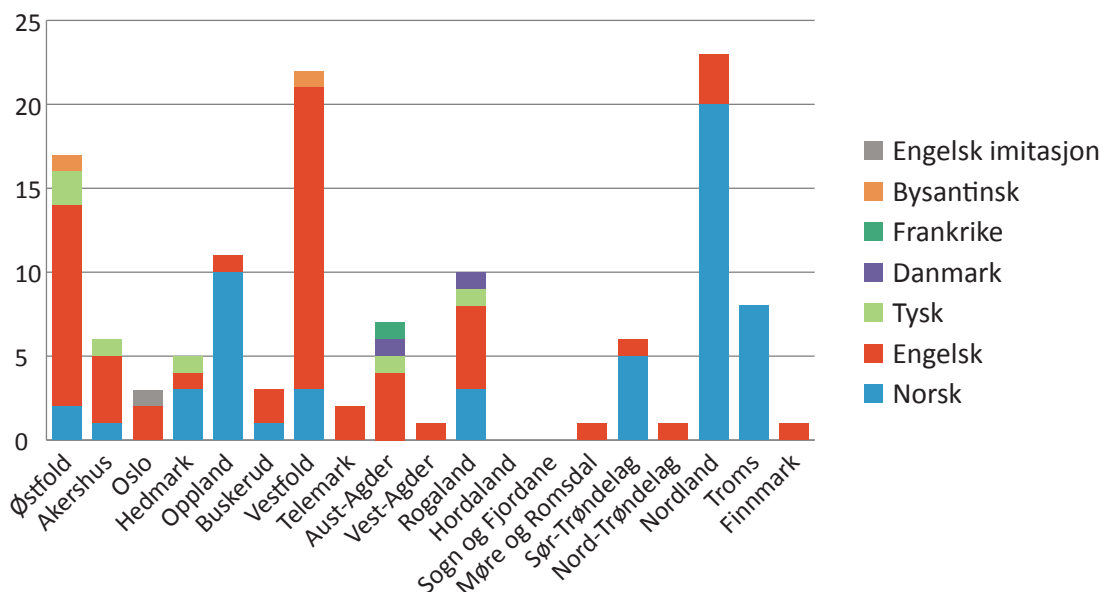
For 20 år siden stilte historikeren Kåre Lunden (1999:246) det retoriske spørsmålet om de fleste mynter som eksisterte i Norge i middelalderen, allerede var funnet av arkeologer. I ettertid kan vi nå med sikkerhet slå fast at det ikke er tilfelle. Tvert imot er vi sikre på at mye mynt venter på å bli hentet frem fra jorden de neste tiårene siden privat metallsøking er i sterk vekst. Det var anslagsvis 2200 aktive detektorister i landet i 2015, og de mest aktive gruppene på sosiale medier teller 7000-8000 medlemmer. På fem år (2010-2015) ble antall funn som ble innlevert Kulturhistorisk museum tidoblet, og økningen i funnmengden har fortsatt siden (Gundersen 2019:129). Det er avgjørende at funnene blir dokumentert i kontekster som gjør dem meningsfulle som kildemateriale i arkeologisk og historisk forskning. Hvordan vi definerer arkeologisk kontekst, og hvor strenge kriterier for kontekstualisert dokumentasjon som kreves for å tilfredsstille vitenskapelige krav, vil variere ut fra en rekke variabler og den enkelte forskers syn på saken. Uten å knesette slike definisjoner her vil et minstekrav til dokumentasjon omfatte nøyaktig stedsangivelse, funnomstendighet (pløye-lag e.l.), og innleveringsplikten må overholdes, altså at alle funn av mynter eldre enn 1650 er innleveringspliktige i henhold til kulturminnelovens § 12. Her gjelder intet unntak.

Det er få aspekter ved arkeologi som har blitt gjenstand for mer debatt og heftigere meningsbrytninger enn metallsøkingens rolle og betydning for vår kunnskap om fortidens materielle kultur (Fischer 1983; Rundkvist 2008; Svensson 2012, 2013:136–139; Östergren 2013; Rasmussen 2014; Martens og Ravn 2016; Gundersen mfl. 2016; Deckers mfl. 2017; Gundersen 2019). I denne debatten finner vi problemstillinger av teknologisk art, fredningsproblematikk, fornminnelovgivning, finnerlønsordninger, holdninger til metallsøking i fornminneforvaltningen og dessuten et bredt spekter av mer spesifikke spørsmål. På forvalt-

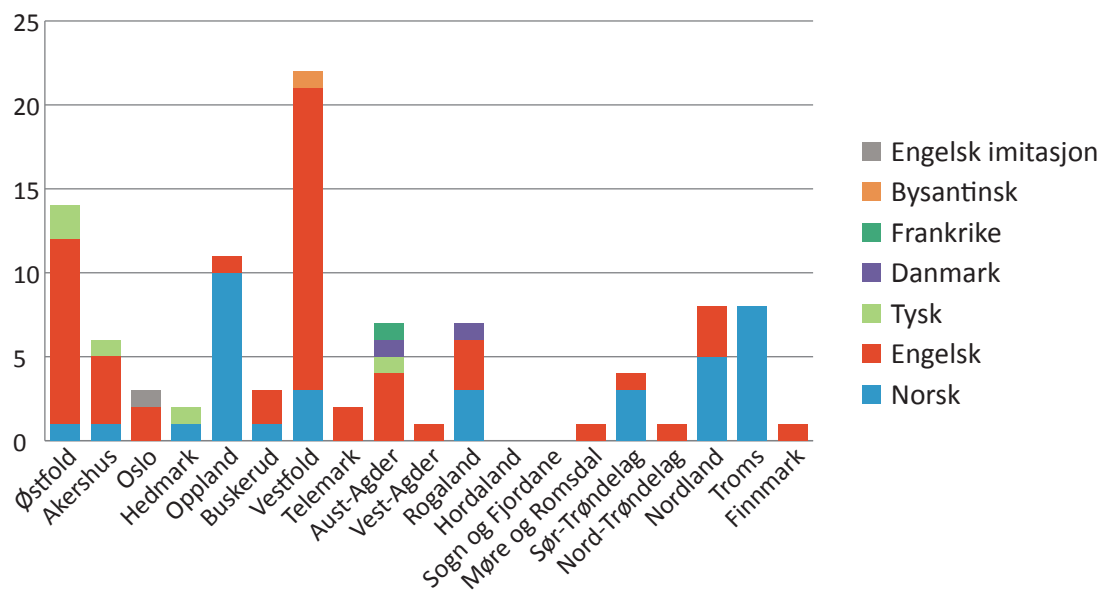
ningsnivå er det de senere årene gjort forsøk på å samordne regelverk og praksis for å sikre enhetlig dokumentasjon, innlevering og behandling av metallsøkerfunn til fylkeskommunene og forvaltningsmuseene (Riksantikvaren 2017). I mindre grad har denne debatten tatt for seg metallsøkerfunnens verdi som vitenskapelige kilder med noen unntak (f.eks. Tonning mfl. 2017; Ferguson 2016; Maixner 2015; Dobat 2013).

Detektorfunnene fra store deler av Norge gir et helt nytt bilde av fordelingen mellom norsk og utenlandsk mynt i funnmaterialet. Særlig gjelder dette engelsk versus norsk mynt (fig. 1–3). Hvordan kan det ha seg at engelske mynter plutselig forekommer i langt større antall, både i absolutt antall og i relativ andel i detektorfunn enn i det øvrige funnmaterialet? Kan det skyldes nye funnkontekster som følge av metallsøkernes inntog, eller kan det dreie seg om bevaringsforholdene i pløyselagene der flertallet av metallsøkerfunnene blir gjort? Skyldes det søkemønsteret, der man ser bort fra signaler, slik det er påvist for jern i Vestfold, der dokumenterte jernbaserte metallsøkerfunn i perioden 1991–2017 utgjør 5 %, mens sølv og gull utgjør henholdsvis 15 % og 1 % (Lia mfl. 2018:11)? Erfarne metallsøkere forteller også at norske middelaldermynter kan gi dårlig signal og dermed være vanskeligere å fange opp enn andre mynter. I så fall ville norske middelaldermynter opptre sjeldnere enn engelske sterlinger, som gjennomgående inneholder sølv med høy lødighet. Det foreligger imidlertid ingen dokumenterte studier som tilsier at det er tilfelle. Om så var, skulle man forvente at utviklingen av stadig bedre metalldetektorteknologi ville resultere i en markant økning i tilfanget av norske mynter de seneste årene, men en slik trend kan vi ikke spore i funnmaterialet. Isteden åpner signifikante forskjeller mellom metallsøkerfunnene og andre funnkategorier for ytterligere spørsmål om materialets holdbarhet. Hvordan kan disse forskjellene forklares?

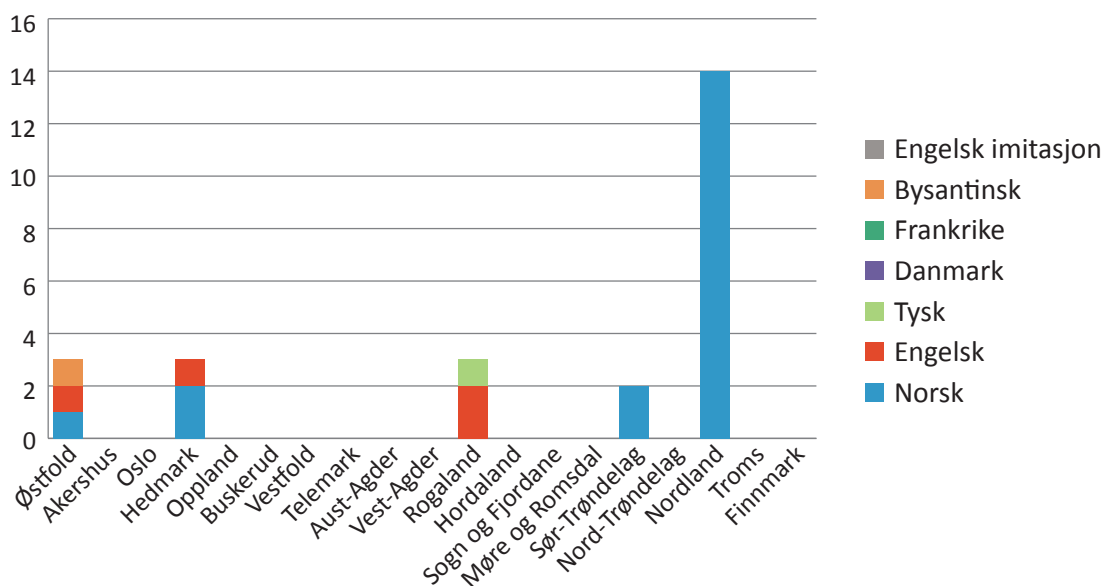
I denne sammenheng må vi derfor også ta opp det problematiske, og kanskje provoserende, spørsmålet om funnmynter som blir innlevert, har vært gjenstand for seleksjon. La det være sagt med én gang, dette gjelder på ingen måte alle detektorister eller alle funn. Spørsmålet er om seleksjon finner sted i enkelte tilfeller, eksempelvis at detektorister som

Figur 1: Alle myntfunn med metallsøker til og med 2016.

Figur 2: Myntfunn fra metallsøking i privat regi til og med 2016.

Figur 3: Mynter funnet av metallsøkere under arkeologiske utgravninger til og med 2016.

finder en norsk penning og en engelsk sterling, nøyer seg med å rapportere den engelske sterlingen? Og hvorfor skulle de nå gjøre det? Svaret kan ligge i forskjellige forhold, eksempelvis personlige preferanser, gjenstandenes status og objektene verdi. Særlig spørsmål omkring verdi og finnerlønsordninger har vært gjenstand for betydelig oppmerksomhet opp gjennom årene. Igjen står vi overfor et mangfold av oppfatninger og holdninger. For mange er motivet for å drive med metallsøking gleden over å bidra til ny historisk kunnskap og vissheten om at funnene de gjør, får betydning for hvordan vi tolker og forstår fortiden, samtidig som søking medfører frisk luft og sosialt samvær. Samtidig vet alle som har vært

involvert i sakskompleks relatert til detektorvirksomhet, at finnerlønn og pekuniære forhold er noe mange er opptatt av.

Det er kjent at ulike økonomiske incentiver fra forvaltningshold skaper representativtetsutfordringer for metallsøkerfunn (Dobat 2016:57). Et problem som er relevant i norsk sammenheng, er det ubestridelige faktum at forskjellen kan være betydelige mellom verdien av en engelsk sterling og en norsk middelalderpenning. En godt bevart engelsk sterling fra perioden Henrik III (1216–1272) og Edward I-III (1272–1377) kan ha en markedsverdi blant norske samlere på så lite som 250–500 kr, noe mindre om sterlingen er påført slitasje eller skader. En norsk penning fra Magnus Lagabøte (1263–1280, penninger preget etter 1275), Eirik Magnusson (1280–1299), hertug Håkon (1284–1299) og Håkon V Magnusson (1299–1319) vil oppnå priser fra 10 000 til 50 000 kr, alt etter kvaliteten – avhengig av om mynten er uten slitasje, slitt i større eller mindre grad, eller skadet. Den som finner en engelsk sterling og en norsk penning, vil følgelig ha betydelige økonomiske incentiver for å legge den norske til side og levere inn sterlingen til arkeologiske myndigheter. Norske middelaldermynter uten dokumenterbar eldre proveniens er ingen sjeldenhet på dagens samlermarked.

Forholdet mellom norsk og utenlandsk mynt på nasjonalt og regionalt nivå – kan vi stole på resultatene?

Innenfor numismatikken har forskere lenge vært opptatt av forholdet mellom norsk og utenlandsk mynt i omløp (Holst 1939, 1941, 1943, 1944, 1946; Skaare 1976 og Risvaag 2006). I arbeidet med boken *Norske myntfunn 1050-1319* var dette en av problemstillingene som ble diskutert på nasjonalt og regionalt nivå. Her finner vi klare diskrepanser mellom detektorfunnene og alle andre funn som er dokumentert. I norske kirker er det funnet så mange som 10 286 mynter fra perioden 1050–1319, hvorav mindre enn 1 % utenlandske mynter og 99 % norske. I depotfunn (skattefunn) fra samme periode er det funnet flere enn 13 600 mynter, hvorav mindre enn 3 % er utenlandske. Samme forhold i dokumenterte detektorfunn er 53 % utenlandske mynter (70) og 47 % norske (61). Dominansen av utenlandske mynter i metallsøkerfunnene står altså i kontrast til det øvrige funnmaterialet, og oppviser dessuten betydelige variasjoner regionalt og lokalt. Forklaringene på disse forskjellene kan selvsagt skyldes sosiale, religiøse og økonomiske forhold, eller metallurgiske problemstillinger knyttet til detektoristenes mulighet til å fange signaler om mynter og myntslag med betydelige variasjoner i diverse kontekster. Hittil er det ingen som har forklart de betydelige forskjellene mellom norsk og utenlandsk mynt. Den empirien som foreligger, omfatter 371 funn fordelt på store deler av landet, som samlet sett utgjør flere enn 24 000 mynter (Gullbekk og Sættem 2019). Altså et solid empirisk materiale.

I Østfold er det dokumentert funn av 14 mynter fra perioden 1050 til 1319 gjort av detektorister i privat regi, hvorav 11 engelske sterlinger, to tyske penninger og bare én norsk mynt. De utenlandske myntene utgjør 93 % av funnene. Tilsvarende tall for Vestfold er 22 mynter, hvorav 18 sterlinger, én bysantinsk og tre norske. Her utgjør utenlandske mynter 86 % av funnene. Selv om Østfold og Vestfold utpeker seg med en høy andel engelske sterlinger og andre utenlandske mynter, så er ikke trenden enestående i norsk sammenheng. Det er flere fylker der metallsøkerfunnene utelukkende omfatter sterlinger og andre utenlandske mynter, mens norske mynter er helt fraværende i Oslo, Telemark, Aust-Agder, Vest-Agder,

Møre og Romsdal, Nord-Trøndelag og Finnmark. Og selv om det er funnet norske mynter i Akershus, Buskerud og Rogaland, dominerer utenlandske mynter, og igjen er det engelske sterlinger som er i flertall.

Hovedbildet som tegner seg, er at innleverte metallsøkerfunn i 13 norske fylker gir et helt annet bilde av myntbruken enn alle andre funn gjort i de samme fylkene. Depotfunn, kirkefunn, gravfunn og enkeltfunn gjort av andre enn detektorister inneholder så å si utelukkende norske mynter. Det er bare i fylkene Oppland, Nordland og Troms at detektorfunnene harmonerer med de øvrige funnkategoriene. I Oppland utgjør enkeltfunnene elleve mynter, hvorav ti norske og én engelsk sterling. Om vi skal stole på metallsøkerfunnene, er det nærliggende å tolke ulikhetene i fordelingen mellom norske og engelske mynter i henholdsvis Oppland og Oslofjord-området som uttrykk for ulike systemer og ulik administrasjon av myntomløpet.

Kirkefunnene utgjør det største og viktigste myntmaterialet fra middelalderen, og er svært viktige som komparasjon for andre funnkategorier. I norske kirker utgjør utenlandske mynter mindre enn 1 %. Denne fullstendige dominansen gjelder hele landet, fra Hvaler kirke i sør til Dønnes kirke på Helgelandskysten. Den marginale andelen utenlandske mynter kan forklares med sammenhengen ofringene finner sted i. Å ofre penger i kirkene var for de aller fleste i middelaldersamfunnet forbundet med småpenger. Sognebarna brukte de minste valørene som var tilgjengelige. Dette er ikke et særnorsk fenomen, men det avspeiler seg også i kirkefunn andre steder i Skandinavia og på Kontinentet. Bakgrunnene for å benytte småpenger til offer finner vi i Markusevangeliet 12:41-44 om enken som ofrer sine siste to kobberslanter i tempelkassen (Travaini 2004:173). Når det er funnet så få utenlandske mynter i norske kirker, blir det vanligvis forklart med at det var langt mer norske mynter i omløp, og at den utenlandske mynten ofte holdt bedre kvalitet enn norske pregninger. Sammenlignet med en norsk penning kunne verdien på en engelsk sterling være opptil ti ganger så høy. Slike mynter ble sjelden brukt som pengeoffer. Når det gjelder dansk mynt derimot, var den langt dårligere enn den norske i store deler av høymiddelalderen. Hvis dansk mynt var tilgjengelig, ville det altså vært hensiktsmessig for folk å bruke dem som pengeoffer. Men dansk mynt var lite tilgjengelig innenfor norske grenser. Det viser alle typer myntfunn, også detektorfunn. I senmiddelalderen fikk imidlertid tyske og danske mynter stadig større utbredelse i det norske samfunnet. Det viser både myntfunn og historiske kilder. Da finner vi dem også i utgravninger under gulvene i norske kirker.

Hva som imidlertid er verdt å merke seg, er at denne endringen i myntbruk også gjenspeiler seg i depotfunnene, der norske mynter utgjør 95 % og de utenlandske 5 %, og flesteparten av de utenlandske stammer dessuten fra ett enkelt depotfunn: det store funnet på Dæli i Hedmark som omfatter 4500 norske og 500 utenlandske mynter, hovedsakelig tyske pluss elleve sterlinger, ti engelske og én skotsk (Gullbekk og Sættem 2019, nr. 65). Øvrige depotfunn inneholder i all hovedsak norske mynter, for i de fleste depotfunn er utenlandske mynter fraværende.

Engelsk mynt utgjorde i særklasse den viktigste utenlandske valutaen i Norge i høymiddelalderen. I historiske kilder møter vi sterling i eiendomstransaksjoner, regnskaper over innbetaling av skatter og avgifter og tidvis som deler av kontantbeholdninger. Slik sett er det ikke overraskende å finne sterlinger i norsk jord. At de utgjør mer enn halvparten av enkeltfunnene – som hovedsakelig stammer fra bygdene – synes likevel lite rimelig. Alle funn før detektorenes inntog viser et annet bilde: Norsk mynt dominerer i all vesentlighet gjennom

store deler av perioden 1050-1319. Til samme tid er det merkelig at den engelske mynten stort sett er fraværende i depotfunnene, siden folk som skulle gjemme unna pekuniære verdier, med fordel kunne valgt utenlandsk mynt preget på sølv av god lødighet, eksempelvis engelske sterlinger eller franske gros tournois (blant detektorfunnene er det bare dokumentert én eneste fransk gros tournois, på Håbestad ved Grimstad i Aust-Agder (Gullbekk og Sættem 2019, nr. 211.2; ellers er det funnet franske mynter i følgende funn: nr. 61, 140, 171, 311, 341, 356, 383 og 393). Det er et velkjent fenomen at mynter med høy lødighet oftere ble lagt til side som oppsparte midler, og dermed dominerer i skattefunn med mynt (ofte knyttet til den såkalte Greshams lov (Sparavigna 2014)). I et komparativt perspektiv utgjør engelske mynter 1 % av funnene i kirker og depoter, inkludert gravfunn, mens i detektorfunnene utgjør de samlet sett 60 % (55 sterlinger, mot 36 norske).

Flesteparten av funnene som blir gjort med metallsøker, er gjort i privat regi, men i de senere årene har detektorister i økende grad også blitt trukket inn som en del av arkeologiske utgravninger og undersøkelser. I disse sammenhengene er det gjort myntfunn på en rekke plasser. Om vi sammenligner funnene gjort av metallsøkere i privat regi med dem i regi av arkeologiske undersøkelser, kan vi observere markante forskjeller også her. I regi av utgravningsprosjekter har metallsøkere funnet 19 norske mynter, mot fire engelske sterlinger. Andelen engelske mynter er her på 14 %, og dermed langt på vei i overensstemmelse med andre myntfunnkategorier. Metallsøkere som samarbeider med arkeologer, finner altså langt færre engelske mynter og langt flere norske relativt sett enn de som søker i privat regi. Denne diskrepansen fortjener en forklaring som favner bredere enn kun lavere sølvinnhold og dårligere bevaringsforhold for norske mynter sammenlignet med engelske i dyrket mark.

Avslutning

Vi startet denne artikkelen med å introdusere begrepet medborgerarkeologi. Det er snakk om vår felles historie. På mange vis har funnbildet vi kjente fra før, blitt forsterket og bekreftet av metallsøkerfunnene, og de er totalt sett svært viktige for å forstå myntbruken i middelalderen. Likevel er det vesentlige forskjeller i funnbildet mellom metallsøkerfunn og andre funnkategorier. Disse forskjellene kan vi vanskelig forklare, og det gjør at vi også må stille spørsmålet om vi er vitne til seleksjon når det gjelder innlevering av mynter fra metallsøkervirksomhet. Grunnleggende sett må vi stille spørsmålet om vi kan sette lit til detektorfunnene som vitenskapelig kildemateriale.

Takk

Takk til Jon Anders Risvaag, NTNU Vitenskapsmuseet, Trondheim og de anonyme fagfellene for kommentarer til artikkelen.

Litteratur

- Deckers, Pieterjan, Andres Dobat, Natasha Ferguson, Stijn Heeren, Michael Lewis og Suzie Thomas
2017 The Complexities of Metal Detecting Policy and Practice: A Response to Samuel Hardy, 'Quantitative Analysis of Open-Source Data on Metal Detecting for Cultural Property' (Cogent Social Sciences 3, 2017). *Open Archaeology* 2018/4:322–333.

- Dobat, Andres
- 2013 Between Rescue and Research: An Evaluation after 30 Years of Liberal Metal Detecting in Archaeological Research and Heritage Practice in Denmark. *European journal of Archaeology* 16 (4):704–725.
 - 2016 Metal detecting in Denmark. Advantages and disadvantages of the liberal model. I *Pløyejord som kontekst. Nye utfordringer for forskning, forvaltning og formidling*, redigert av Jes Martens og Mads Ravn, s. 51–67. Portal, Kristiansand.
- Ferguson, Natasha
- 2016 Lost in Translation: Discussing the Positive Contribution of Hobbyist Metal Detecting. *Open Archaeology* 2016/2:115–126.
- Fischer, Christian
- 1983 Den har fanden skabt, *Skalk* 1983:1:8–14.
- Gullbekk, Svein Harald
- 2009 *Pengevesenets fremvekst og fall i Norge i middelalderen*. Museum Tusulanum Forlag, København.
- Gullbekk, Svein Harald og Håkon Roland
- 2016 Law and practice regarding coin finds: Norway. *INC Compte Rendu* 63:15–21.
- Gullbekk, Svein Harald og Anette Sættem
- 2019 *Norske myntfunn 1050-1319. Penger, kommunikasjon og fromhetskultur*. Dreyer Forlag, Oslo.
- Gundersen, Jostein
- 2019 No Room for Good Intentions? Private Metal Detecting and Archaeological Sites in the Plow Layer in Norway. I *Competing Values in Archaeological Heritage*, redigert av Stuart Campbell, Liz White og Suzie Thomas, s. 125–138. Springer, Cham.
- Gundersen, Jostein, Josephine Munch Rasmussen og Ragnar Orten Lie
- 2016 Private metal detecting and archaeology in Norway. *Open Archaeology* 2(1), 2016:160–170.
- Holst, Hans
- 1939 Mynter og myntlignende metallpreg fra de britiske øyer i norske funn, nedlagt etter år 1100. *Nordisk Numismatisk Årbok* 1939:103-124.
 - 1941 Ikke-nordiske mynter i norske funn. *Nordisk Numismatisk Årbok* 1941:196-207.
 - 1943 Uten- og innenlandske mynter i norske funn, nedlagt før år 1100. *Nordisk Numismatisk Årbok* 1943:56-112.
 - 1944 Funnmynten fra Hjerkin og andre samtidige norske mynter. *Viking* 8:215–221.
 - 1946 Svenske mynter og polletter i norske funn, nedlagt etter år 1100. *Nordisk Numismatisk Årbok*:137–153.
- Lia, Vibeke, Ragnar Orten Lie og Trine Olsen Kvile
- 2018 *Metallsøk i Vestfold. Statusrapport for perioden 1991 – 2017*. Vestfold fylkeskommune.
- Lunden, Kåre
- 1999 Money Economy in Medieval Norway. *Scandinavian Journal of History* 24 (3–4):245–265.
- Maixner, Birgit
- 2015 En lov – ulik forvaltningspolitikk. Om norsk forvaltningspraksis rundt privat metallsøking i pløyejord og dens konsekvenser. *Fornvannen* 110:201–213.
- Martens, Jes & Mads Ravn (red.)
- 2016 *Pløyejord som kontekst*. Portal forlag, Kristiansand.
- Ramberg, Linn Eikje
- 2017 *Mynt er hva mynt gjør. En analyse av norske mynter fra 1100-tallet: produksjon, sirkulasjon og bruk*. Stockholm Studies in Archaeology 73. Stockholms Universitet, Stockholm.
- Rasmussen, Josephine Munch
- 2014 Securing cultural heritage objects and fencing stolen goods? A case study on museums and metal detecting in Norway. *Norwegian Archaeological Review* 47(1):83–107.
- Ravn, Mads
- 2014 In Defence of Small Things Forgotten. *Norwegian Archaeological Review* 47(2), 2014:205–209.

Riksantikvaren

- 2017 Riksantikvaren, Retningslinjer. Privat bruk av metallsøker.
<https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/2451251/Metallsoeker.pdf>. Lest 25.3.2019.

Risvaag, Jon Anders

- 2008 *Mynt og by. Myntens rolle i Trondheim by i perioden ca. 1000–1630, belyst gjennom myntfunn og utmynting*. Dr.philos.- avhandling, NTNU.

Rundkvist, Martin

- 2008 För en liberalisering av de svenska metallsökarreglerna. *Fornvännen* 103:118–122.

Skaare, Kolbjørn

- 1976 *Coins and Coinage in Viking-Age Norway*. Universitetsforlaget, Oslo-Bergen-Tromsø.

Sparavigna, Amelia Carolina

- 2014 Some notes on the Gresham's Law of Money Circulation. *International Journal of Sciences* 3 (2):80–91.

Svensson, Håkan

- 2012 Lär av Danmarks metallsökarerfarenheter. *Fornvännen* 107:207–212.
2013 Det pågår en tyst massaker på metallföremål i landets åkrar. Svar till Majvor Östergren.
Fornvännen 108:136–139.

Thomas, Suzie

- 2014 Comment on Josephine Munch Rasmussen: 'Securing cultural heritage objects and fencing stolen goods? A case study on museums and metal detecting in Norway'. Metal Detecting in Norway Receives Long Overdue Attention. *Norwegian Archaeological Review* 47(2):196–199.

Tonning, Christer, Ragnar Orten Lie, Vibeke Lia, Manuel Gabler og Wolfgang Neubauer

- 2017 Er de alle løsfunn? Metallsøkfunn og potensialet for bevart kontekst under ployelaget. *Viking* 80:223–242.

Travaini, Lucia

- 2004 Saints and Sinners: Coins in Medieval Italian Graves. *Numismatic Chronicle* 164:159–181.

Östergren, Majvor

- 2013 Metallsökning inom uppdragsarkeologi och vetenskaplig forskning. *Fornvännen* 108:53–57.